

Slenqlər ingilis obrazlı ifadələrinin bir qolu kimi

Gulbanu Bəhrəm qızı Bəşirova

ADU-nun baş müəllimi

E-mail: bashirg.@yahoo.com

Rəyçilər: filol.ü.e.d., prof. Ç.M. Qaraşarlı,
filol.ü.f.d., dos. K.A. Cəfərova

Açar sözlər: slenq, tərcümə, təsviri tərcümə, semantik ekvivalent, idiom, metoforik məna

Ключевые слова: сленг, перевод, описательный перевод, семантический эквивалент, идиом, метофорическое значение

Key words: slang, translation, descriptive translation, semantic equivalent, idiom, metaphorical meaning

İngilis üslubi leksikasında önəmli yer tutan, dildə yüksək emosional-ekspressiv xarakterə malik olan slenqlər o cəmiyyətin müəyyən ictimai qrupları tərəfindən istifadə olunur. Slenqlər emosional xarakter daşımaqda yanaşı həm də xüsusi məqsədlə, ayrı-ayrı ictimai qruplara aid şəxslərin məxfiliyi qorumaq niyyəti ilə işlətdikləri ifadələrdir. Slenqlər ictimai dil layı olduğundan bədii ədəbiyyatda bədii surətlərin xarakterini açmaq məqsədilə istifadə edilir.

İngilis dilində bu tipli emosional ifadə vasitələri geniş yer tutduğundan, onların semantik ekvivalentlərinin başqa bir dildə tapılması xeyli aktualdır. Bu, slenqlərin orijinal mənasının olduğu kimi çatdırılması baxımından vacibdir. Başqa dillərdə slenqlərin semantik ekvivalentinə nisbətən az rast gəlinir və bu isə onların təsviri üsulla tərcüməsi mümkün olur (4, s.131). Lakin bir sıra hallarda ingilis slenqlərinin ifadə etdikləri emosional mənanın başqa bir dildə fərqli leksik vasitələrdə əks olunduğunu görmək olur. Bu halda ingilis slenqlərinin Azərbaycan dilinə tərcüməsinin iki üsulu — təsviri yolla, həm də onların semantik ekvivalentlərini aşkar etməklə tərcüməsi mümkün olur.

1. Başqa dildə semantik ekvivalenti olmayan ingilis slenqləri.

Aunt Tom — hərfən “Tom xala” kimi tərcümə edilən bu slenq kişi peşəsini daşıyan, işi uğurla gedən və qadın hüquqları uğrunda mübarizəyə qoşulmayan qadını bildirir:

Hermione is a regular Aunt Tom; she will never vote for the ERA (Equal Rights Amendment to the U.S. Constitution) (1, s.19), “bərabər hüquq əlavəsinə səs verən deyil”.

Baby kisser. Seçki kompaniyasında iştirak edən və siyasi xal qazanmaq üçün cəmiyyət arasında uşaqları öpən şəxs. Hərfən “uşaq öpən” anlamındadır: *Nixon was a baby kisser when he ran for vice president with Eisenhower* “Nikson Eyzenhaverin vitse prezidenti seçkisində siyasi xal qazanmaq üçün camaat arasında kiçik uşaqları öpərdi” (1, s.20).

Beach bunny. “Çimərlikdə rast gəlinən cazibədar bədənli qız” mənasında işlənir: *what kind of a girl is Susie? — She’s beach bunny: she always comes to the Queen’s Surf on Waikiki but I’ve never seen her swim* (1, s.23) “Susie necə qızıdır? — O, daima sahilə durub öz bədənini nümayiş etdirir. O daima Vaykikidə Kvin suya gəlir, lakin onu bir dəfə də çimən görməzsən”.

Bird has flown - “dustaq qaçıb gedib”: *when the sheriff returned to the jail, he discovered that the bird had flown* (1, s.32) “Polis rəisi gələndə dustağın qaçdığını aşkar etdi”.

Təsviri üsulla tərcümə oluna bilən slenqlər ingilisdilli ölkələrin tarixi hadisələrini, tarixi şəxsiyyətləri və s. əks etdirir. Bununla belə slenqlərin bir qrupunun ifadə etdikləri mənalarnı

başqa dillərdə konnotativ ekvivalentini aşkar etmək olur və bu halda orijinal dildəki slenqin başqa bir dildə üslubi emosional qarşılığından tərcümə prosesində istifadə etmək mümkün olur.

Alley cat - “ayağı sürüşgən qadın”: You’ll have no problem dating her; *she’s a regular alley cat* (1, s.6). “Onu yola gətirməyin çətin olmayacaq. O, ayağı sürüşkən biridir”.

Ants in one’s pants (Nervous overactivity, restlessness), “hədsiz narahatlıq”. Hər fən “şalvarına qarışqa doluşmaq” mənasında olan bu slenqin Azərbaycan dilində yaxın leksik-semantik ekvivalenti vardır: *canına qarışqa daraşmaq; canına birə daraşmaq, tikan üstündə oturmaq*;

You have ants in your pants. Is something wrong? (1, s.10) “Elə bil tikan üstündə oturmusan. Nəsə olub?” və yaxud: *Elə bil canına birə darışıb, nəsə olub?*

Arm and a leg (An exorbitantly high price that isn’t really worth it) - “Həddən artıq baha olmaq”. Azərbaycan dilində bu slenqə metoforik baxımdan yaxın olan “qiyməti od tutub yanmaq”, “od qiymətinə olmaq” ifadəsi işlənir.

It’s true that to get a decent apartment these days in New York you have to pay an arm and a leg (1, s.11). “Doğrudan da Nyu Yorkda hazırda müvafiq bir mənzilin qiyməti od tutub yanır” və yaxud: “Doğrudan da Nyu-Yorkda müvafiq mənzil hazırda od qiymətinədir”.

Beat about the bush; beat around the bush - “Bir şey əldə etmək üçün çox möhkəm çalışmaq”, “bir şey əldə etməyə can atmaq”: The mayor was beating the bushes for funds to build the playground (1, s.25). “Mər oyun meydançası salmağı maliyyə dəstəyi tapmaq üçün çox çalışırdı”.

Burada “möhkəm çalışmaq” - *beat about the bush* slenqinin təsviri tərcüməsi olub, orijinalın emosional çalarını əks etdirmir. Lakin Azərbaycan dilində eyni mənanı emosional, obrazlı şəkildə əks etdirən bir sıra idiomatik ifadələr vardır: “əlləşmək”, “özünü oda vurmaq”. Bu halda yuxarıdakı cümləni “mər oyun meydançası salmaq üçün maliyyə dəstəyi tapmaqdan ötrü özünü az qala oda vururdu”. Bundan başqa doğma dilimizdəki “əldən-ayaqdan getmək” ifadəsi də göstərilən məqamda istifadə edilə bilər.

Beat one’s gums “dedi-qodu ilə məşğul olmaq”, “boşboğazlıq etmək”: Stop beating your gums, Jack, “Joe cried”. “I am falling asleep” (1, s.25). “Az boşboğazlıq elə, çək”, “Cou çıxırdı”. “Mən yatıram”.

Bu məqamda orijinal ifadənin malik olduğu konnotativ çalarlığı saxlamaq məqsədilə “boşboğazlıq etmək” ilə yanaşı, “Dilini qəfəsə qoy”, “Gül ağzını bağla” kimi danışmaq dilinə aid doğma ifadələr də istifadə oluna bilər.

Blow one’s mind - “Bir şeyi ilk dəfə başa düşürmüş kimi heyretə düşmək”: Read Lyall Watson’s book *Supernature*, it will simply blow your mind (1, s.35). “Lyal Uatsonun “Fəvqəltəbiət” əsərini oxu, o sadəcə səni heyretə salacaq”.

Azərbaycan dilinə tərcümədə *blow one’s mind* slenqinin “heyretə salmaq” kimi tərcümə orijinalın mənasını açmadığı üçün, doğma dilimizin frazeologiyasına müraciət etmək zəruriyyəti meydana çıxır. Qeyd olunan məqamda “ağlı başından çıxmaq”, “ağlı başından çıxarmaq” tipli idiomların işlədilməsi mümkündür. Bu halda yuxarıdakı cümlənin orijinala yaxın olan konnotativ mənasını əldə etmək olur: “Lyal Vatsonun “Fəvqəltəbiət” əsərinin oxu, o, ağlı başından çıxaracaq”.

İngilis dilində içi ət və yaxud meyvə cemi ilə doldurulan, üstü şəkərlənən girdə dairəvi qoğalı bildirən *pie* sözü bu yeməyin dadlı və şirin olması ilə assosiasiya nəticəsində kiminsə başqasına yaxşı münasibət bəsləməsi çalarını əldə etmişdir:

Bill was nice as pie to us? But I still felt uncomfortable around him (2, s.1012).

Hər fən “Bilin bizə münasibəti qoğal kimi idi (çox yaxşı idi), lakin mən onun yanında özümü hələ də narahat hiss edirdim” kimi səslənən bu cümlədəki *pie* sözünün Azərbaycan dilindəki frazeoloji ekvivalentindən (*bal-yağ*) istifadə etsək, tərcümə daha düzgün və emosional olar: “Bil bizimlə *bal* ilə *yağ* kimi idi”.

Amerika və Avstraliya slenqlərində özünəməxsus emosionallıq, ekspressivlik əks olunur: *to be all ears*. “Diqqətlə dinləmək” mənasını məfhumunu bildirən *to be all ears* onunla bağlıdır ki, hər kəs öz qulaqları ilə dinləyir, ona görə də *all ears* şəxsin bütünlüklə özünü dinləməyə həsr etdiyini ifadə edir. Bu məqamda Azərbaycan dilində “qulaq kəsilmək” ifadəsi işlənir.

I was all ears as Svet told me his exciting story (3). “Svet mənə öz həyəcanlandırıcı hekayətini danışarkən, mən qulaq kəsilmişdim”.

Ants in one's pants, hər fən «şalvarına qarışqa dolmaq» ifadəsi əsəbi və yaxud həyəcanlı olmağı, yerində sakit dura bilməməyi bildirir. Azərbaycan dilində eyni mənəni ifadə edən ifadələr vardır və onlardan bir məhz qarışqa məfhumu ilə bağlıdır: “canına qarışqa darışmaq”, “tikan üstündə oturmaq”.

The children had ants in their pants (3). “Uşaqların canına sanki qarışqa darışmışdı”, “uşaqlar sanki tikan üstündə oturmuşdular”. *You have ants in your pants today. Is something wrong?* (1, s.10). “Bu gün sən elə bil tikan üstündə oturmusan. Yoxsa nə isə olub?”

To go bananas - “ağlı başından çıxmaq”, “dəli olmaq”.

I knew Joe would go bananas when he found out he's not getting a raise this year (1). “Mən bilirdim ki, Cou bu il yüksəliş əldə etmədiyini öyrəndikdə, dəli olacaq (ağlı başından çıxacaq)”.

Go bananas ingilis dilindəki *go crazy* ifadəsinin daha emosional slenq variantıdır.

Go bananas slenqinin ikinci mənası pozitiv səciyyəli olub, sevindirici bir amilin təsiri altında “dəlicəsinə sevinmək”, “sevincindən ağlı başından çıxmaq” çalarlığı əldə edir: *Alaine went bananas over the new shoes from Manolo Blahnik. I think she bought five pairs!* (3) “Manolo Blahnikin gətirdiyi yeni ayaqqabıları gördükdə, Alaine dəlicəsinə sevindi (sevincdən ağlı başından çıxdı)”.

la la land qeyri-adi gözəlliyi, sevinc və rahatlıq bəxş edən lüks otel həyatını, bahalı və eqzotik səyahət əhval-ruhiyyəsində olmağı, eləcə də qayğısız tələbə həyatını ifadə edir. Azərbaycan dilində oxşar mənə “qayğısız günlər” ifadəsində qismən öz əksini tapır:

Going to school is fun, but eventually you have to leave the la la land of the university and start working for a living (3). “Məktəbə getmək əyləncədir, lakin sonda sən universitetin qayğısız, şən günlərinə son qoyub, özünü dolandırmaq üçün işləməli olursan”.

Yadda, yadda, yadda. “Yiddish” sözündən gələn bu slenq nəyinsə təsvirinə əlavə olaraq doğma dilimizdə işlənən “daha nələr, nələr” ifadəsinin semantik ekvivalentidir: *Our history teacher told us about the Civil war, the shoelace tax of 1876, the election of 1880, yadda, yadda, yadda* (3). “Tarix müəllimimiz bizə vətəndaş müharibəsindən, 1876-cı ilin ayaqqabı ipi vergisindən, 1980-ci ilin seçkisindən və daha nələrdən danışdı”.

İngilis dilində bu slenqin *blah, blah, blah* variantı işlənir.

Cup of tea “sənin xoşlamadığın bir şey”, “sənin etmək istəmədiyiniz bir şey”:

Some people love football, but it's not my cup of tea (3). “Bəziləri futbolu sevir, lakin o mənlik deyil”.

Doğma dilimizdə xoşlamadığımız, etmək istəmədiyimiz bir şeyi “mənlik deyil” şəklində ifadə edirik və bu hər bir kontekstdə ingilis dilindəki *my cup of tea* slenqinin ekvivalenti kimi çıxış edə bilər. Lakin *cup of tea* qeyd olunan mənəni *not* inkar əlaməti ilə işləndikdə ifadə edir.

İnkar hissəciyi işlənmədikdə isə *cup of tea* pozitiv mənə əldə edərək “mənlikdir”, “sənlikdir”, yəni “mənim və yaxud sənın xoşladığıdır” mənəsini ifadə edir:

You could always get him to go for a walk: hiking was just his cup of tea (1, s.82). “Sən daima onu gəzərkən görə bilərdin. Onun canında bir gəzinti həvəsi vardı”.

Avstraliya ingiliscəsi özünəməxsus və rəngarəng slenqlərlə zəngindir. Avstraliyalıların dilində bir çox sözlərin ixtisar olunmasına meyl bu ölkəyə səfər edən digər ingilisdillilərin təəcübünə səbəb olur. Belə ki, avstraliyalılar *politician* (“siyasətçi”) əvəzinə *polly, university* (“universitet”) əvəzinə *uni* və *Christmas* (bayram) əvəzinə *Chrissie* deməyə adət etmirlər. Maraqlıdır ki, onlar özlərinin etnik adını da qısaltaraq *Aussie* şəklində deyə bilirlər.

Bundan başqa, onlar sözlərin sonuna “*ee*” sait birləşməsinə əvəz olaraq “*o*” səsini də əlavə etməklə slenq xarakterli sözlər yaratmışlar. Məsələn, *car registration* (“maşın qeydiyyatı”) əvəzinə onlar *rego* ixtisarını işlədirlər. Avstraliyalıların işlətdikləri ayrı-ayrı slenqlərə nəzər salaq:

Away with the pixies “xəyalda olmaq”, “xəyal işində olmaq” (dreaming):

She’s not listening. She is in love and away with the pixies (3). “O, qulaq asmir. O, xəyala dalmışdır”.

Bel tup acıqla bir kəsi sakit olmağa çağırarkən istifadə olunur:

Oh! Bel tup! You are getting me mad (3). “Ey! ağzını yum! Sən deyəsən məni başdan çıxarmaq istəyirsən”.

Dinky-di “əsil”, “xalis” (true, genuine);

Jack is a dinky-di Aussie (3). “Cək xalis (əsil) avstraliyalıdır”,

Full as a goog “sərxoş”, “həddən artıq içkili”.

That was a great meal. I am full as a goog (3). “Kefin istəyən yeyib-içmək verdilər. Tuluğumu lap doldurmuşam”. “Tuluğunu doldurmaq” doğma dilimizdə həddən artıq içmək mənəsində işlənir” və eyni zamanda “küpünə girmək” ifadəsi ilə sinonimlik təşkil edir.

Go bust - “bankrot olmaq”. Bu slenq Azərbaycan dilində “bankrot olmaq” şəklində tərcümə olunmaqla bərabər, eyni zamanda “müflis olmaq” ifadəsilə tərcümə edilə bilər. Lakin bununla bərabər doğma dilimizdə *go bust* slenqinin orijinal çalarlığını saxlamaq üçün “var yoxdan çıxmaq” ifadəsi ilə də tərcümə edilə bilər:

Our company lost a lot of money and went bust (1, s.145). “Bizim şirkətimiz çoxlu pul itirdi və müflis oldu (var-yoxdan çıxdı)”.

Back-seat driver “lazımsız məsləhət verən şəxs” mənəsindədir. Frazə o şəxslərə aiddir ki, nəqliyyat vasitələrinin sürücülərinə heç bir ehtiyac olmadan məsləhət verməklə narahatçılıq yaradırlar: *The man who drove the car became angry with the backseat driver* (1, p.20). “Maşını sürən kişi arxada oturan şəxsin lüzumsuz məsləhətinə əsəbiləşdi”.

Bu slenq Azərbaycan dilinə yalnız təsviri yolla tərcümə edilə bilər: *Go into orbit* “işı uğurla getmək”. *Our team has gone into orbit* (1, s.146). “Bizim komandamızın işı uğurla gedir”. Bu slenqin metaforik mənəsini tərcümə prosesində saxlamaq üçün, danışq dilində üslubi səciyyəli ifadələrdən də istifadə etmək mümkündür: “işı yağ kimi getmək”. Bu halda yuxarıdakı cümlənin bu şəkildə tərcüməsi daha məqsədəuyğundur: “Bizim komandamızın işı yağ kimi gedir”.

Bu qənaətə gəlmək olur ki, ingilis obrazlı ifadələrinin bir qolunu təşkil edən slenqlərin tərcüməsi prosesində doğma dildə semantik ekvivalent kimi çıxış edən obrazlı ifadələrdən geniş istifadə etmək mümkündür. Yalnız semantik ekvivalentin müşahidə olunmadığı bir sıra hallarda slenqlər doğma dilə təsviri yolla tərcümə edilə bilər.

Məqalənin aktualığı. İngilis dilində və onun ayrı-ayrı variantlarında slenqlərin geniş

təmsil olunması onların doğma dilə tərcüməsi yollarını araşdırmağın aktuallığını şərtləndirir.

Məqalənin elmi yeniliyi. İşin elmi yeniliyi onunla bağlıdır ki, tamamilə yeni dil faktlarından istifadə edilmişdir.

Məqalənin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqalənin nəticələri ingilis dilini öyrənən tələbələrin istifadəsi üçün gərəklidir.

Ədəbiyyat

1. Adam Makkai. A Dictionary of American Idioms. Baron's, 2004.
2. Longman Dictionary of Language and Culture. Longman, 1998.
3. www.alldownunder. Com
4. Krupnov B.N. Praktikum po perevodu s anqliyskoqo əzıkə na russskiy əzık. M., 2005.

Г.Б. Беширова

Сленги как часть английских эмоциональных выражений

Резюме

Сленгизмы являются важными способами в составе английских эмоциональных выражений пути их перевода на другой язык может осуществляться с двумя образами. При отсутствия метафорического эквивалента английского сленга в родном языке используется описательный метод. Однако нормальный перевод сленга требует от переводчика обнаружить его метафорический эквивалент в родном языке, что бы сохранить метафорическое значение оригинала. По результатам нашей исследования мы можем прийти к выводу, что метафорические эквиваленты большинства английских сленгов в Азербайджанском языке возможно выявить в зависимости от опыта переводчика в области фразеологии родного языка.

G.B. Bashirova

Slangs as part of English emotional expressions

Summary

Slangs are important devices of English connotative lexicon. Their translation of English slangs into other languages can be provided in two main ways. In the absence of its metaphorical equivalent in the native language it can be translated descriptively.

The normal way of translation of slang requires its metaphorical equivalent in the native language in order to keep the stylistic color of the slang. According to our research, the metaphorical equivalents of most English slangs in Azerbaijani can be discovered if the translator has better skills in phraseological system of his native language.

Redaksiyaya daxil olub: 27.10.2020